

### **СЕКЦІЯ 3. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА: НАУКОВІ ДИСКУСІЇ**

#### **ПРОБЛЕМА ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ У 1989 Р.: «10 ПУНКТИВ» ГЕЛЬМУТА КОЛЯ**

Гончаренко А.В., кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін  
Сумського національного аграрного університету  
(Україна)

Руйнування Берлінського муру стало першим актом відмови НДР від свого суверенітету. Втім восени 1989 р. приєднання НДР до ФРН не стояло на порядку денному європейської політики: ні СРСР, ні Велика Британія, ні Франція, ані навіть США й ФРН ще не були готові до швидкого вирішення німецької проблеми. Слід зазначити, що канцлер ФРН Г. Коль і міністр закордонних справ Г.Д. Геншер правильно оцінили можливості, які відкривала перебудова в СРСР і для зміни співвідношення сил в Європі та світі, і для подолання розколу Німеччини.

Г. Коль зрозумів, що потрібна нова східна політика, яка скоріше буде сприяти подоланню розколу країни, ніж одностороння орієнтація на Захід. Позиція керівництва ФРН з цього питання була неоднозначною.

З одного боку, ФРН взяла активну участь в процесі роззброєння. Г. Коль вирішив ліквідувати ракети «Першинг-1А», що полегшило підписання в 1987 р. радянсько-американського Договору по ракетах середньої і меншої дальності в Європі [1, 145].

З іншого боку, уряд ХДС/ХСС-ВДП став широко використовувати в демагогічних цілях фразеологію про миротворчу діяльність НАТО, США, ФРН.

Незважаючи на реально існуючу на початку 80-х років XX ст. напруженість між Сходом і Заходом, уряд ФРН був зацікавлений зберегти, зміцнити і, по можливості, розвинути відносини між двома німецькими державами.

Г. Коль в черговій урядовій заяві наголошував, зокрема, що його уряд зацікавлений у великих, довгострокових домовленостях з НДР для користі людям і на основі діючих угод [2, 548].

При цьому було зроблено ставку на політику малих кроків. Наприклад, був полегшений тимчасовий в'їзд громадян НДР до ФРН, розвивалася співпраця між країнами в галузі транспорту, охорони навколишнього середовища, ФРН надала кредити НДР.

Ще у 1987 р., відбулася зустріч у Бонні лідерів двох німецьких держав: канцлер ФРН Г. Коль приймав Е. Хонеккера на державному рівні. Під час офіційного прийому у відомстві федерального канцлера була виставлена почесна варта, виконані державні гімни обох країн. На прийомі у своєму офіційному зверненні до східнонімецького лідера, Г. Коль заявив, що ФРН хоче об'єднаної

Європи і закликає увесь німецький народ завершити справу єдності і свободи Німеччини шляхом вільного самовизначення [2, 550-551].

Уряд федерального канцлера ФРН Г. Коля послідовно реалізував ряд заходів, спрямованих на розхитування політичного режиму НДР. Засоби масової інформації, особливо радіо та телебачення ФРН вели активну інформаційну війну проти режиму НДР. Процес перебудови в СРСР і спроба самоізоляції уряду НДР були резонансними хвилями, що підсилили вплив західнонімецької пропаганди на свідомість громадян НДР. Інформаційна агресія ФРН велася як на рівні соціально-політичному, так і на рівні культурно-побутовому, розповсюдження інформації здійснювалося через всі доступні канали: товари масового споживання, що демонстрували перевагу капіталістичної економіки над соціалістичною; засоби масової інформації ФРН, що вміло скеровували формування антитоталітарних настроїв у НДР; формальні та неформальні організації НДР, особливо показово в цьому плані є роль церкви в НДР; розповіді очевидців, тобто тих громадян НДР, що побували в Західній Німеччині за гостьовими візами; розповсюдження чуток, що виникають через інформаційний вакуум, створений спробою інформаційної блокади власного населення урядом НДР. Серед економічних важелів слід зазначити концентрацію зовнішньої заборгованості НДР у руках ФРН та надання вигідних кредитів в обмін на запровадження спільних соціально-культурних програм [4, 134-136].

Позиція уряду ФРН знайшла відображення у «10-ти пунктах» Г. Коля, проголошених у Бундестазі 28 листопада 1989 р. У цих пунктах був висвітлений досить реалістичний план зрощування двох держав. Пропонувалося через вирішення економічних завдань, стикування і злиття двох протилежних за своєю природою економічних структур домогтися політичного союзу, а через конфедерацію прийти в кінцевому рахунку до федеративного державного устрою єдиної Німеччини. Суть цих 10 пунктів полягала в наступному:

- по-перше, вжити негайних заходів для врегулювання проблем, пов'язаних з масовим відтоком з НДР її громадян, і з різким розширенням кількості їх поїздок на Захід; Федеративний уряд готовий надати НДР необхідну матеріальну допомогу на певних умовах;

- по-друге, передбачається продовження і розвиток співробітництва між НДР і ФРН, в тому числі в сфері економіки, науки і техніки, культури, охорони навколишнього середовища, транспорту і зв'язку;

- по-третє, західнонімецька сторона заявляє про готовність розширити свою участь у цій співпраці і збільшити масштаби допомоги НДР – за умови, що там буде покладено початок незворотних змін у політичній системі шляхом внесення нового закону про вибори, скасування монополії СЄПН на владу, зміни кримінального законодавства;

В області економіки вимоги до НДР зводилися до скорочення бюрократичного планового господарства, відкриттю країни для західних капіталовкладень і створення умов для впровадження в практику ринкового господарства і приватнопідприємницької діяльності. Ці вимоги Г. Коль кваліфікував не як попередні умови, а як об'єктивні передумови для того, щоб допомога з боку ФРН взагалі могла б дати належний ефект.

Звинувачення у втручанні у внутрішні справи НДР, яка була висунута керівництвом ССРН, канцлер відмітив як абсурдне.

- по-четверте, у своїй програмі Г. Коль погодився з необхідністю започаткування спільних комісій з метою конкретизації та поглиблення співпраці в різних областях. Висувалася вимога підключити до такої співпраці Західний Берлін;

- по-п'яте, уряд ФРН заявляє про готовність розвивати відповідні політичні структури з метою подальшого переходу до федеративного державного устрою Німеччини. Обов'язковим у цьому випадку має бути формування в НДР уряду на демократичних засадах;

- по-шосте, передбачалося, щоб внутрішньонімецькі відносини нерозривно були пов'язані з загальноєвропейськими процесами, щоб «майбутня архітектура Німеччини вписувалася в майбутню архітектуру Європи»;

- по-сьоме, у програмі вказувалося на участь обох держав у процесах західноєвропейської інтеграції. ФРН заявляло про свою зацікавленість в укладенні угоди про торгівлю між ЄЕС і НДР, яке гарантує і розширить доступ Східної Німеччини до спільного ринку;

- по-восьме, виражалася повна підтримка процесу НБСЄ, а гельсінський процес розглядався як ядро майбутньої загальноєвропейської архітектури;

- по-дев'яте, згідно з «планом Коля», подолання розколу Європи і поділу Німеччини погоджувалося з необхідністю енергійних кроків у справі роззброєння і контролю над озброєннями;

- і, нарешті, по-десяте, Г. Коль зазначав, що метою західноєвропейської політики є забезпечення миру в Європі [2, 551-553].

Отже, це був план поетапної конвергенції двох держав у взаємозв'язку із загальним процесом західноєвропейської інтеграції. Г. Коль поки не висував вимоги про негайне й повне об'єднання ФРН і НДР. Мова йшла про створення конфедерації, договірного співтовариства, з наступним переростанням її у федерацію, хоча, зрозуміло, справжні плани керівництва ФРН йшли набагато далі. Висунувши цей план, який вразив своєю несподіванкою світову громадськість, Г. Коль опанував ініціативу в процесі об'єднання Німеччини і більше її не випускав до 3 жовтня 1990 р.

### **Використана література:**

1. Горбачев М.С. Как это было: Объединение Германии. М.: Вагриус: Агенство «Петро-Ньюс», 1999. 239 с.

2. История Германии: в 3 т. [Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю.В. Галактионова]. Т. 3. Документы и материалы. М.: КДУ, 2008. 592 с.

3. Кудряченко А.І. ФРН-НДР: досвід об'єднання і роль у ньому міжнародних акторів. *Проблеми всесвітньої історії*. 2018. № 2(6). С. 145-160.

4. Последний год ГДР: Сборник [Под общ. ред. В.С. Рыкина]. М.: Международные отношения, 1993. 286 с.